

MAIJA BURIMA

SIGRIJAS UNSETES RECEPCIJA LATVIJĀ

Ar norvēģu rakstnieci Sigriju Unseti¹ (1882–1949) latviešu lasītājs iepazīstas Pirmā pasaules kara laikā, taču vislielāko popularitāti Latvijā rakstniece iegūst 20. gadsimta 30. gados.

1914. gada nogalē Jelgavā Heinrihs Alunāns izdod "Jauno Kurzemes un Vidzemes kalendāru 1915. gadam", kurā tiek iespiests Sigrijas Unsetes stāsts "Smita Telefsena jaunkundze". 1917. gada sākumā Pēterburgā laikrakstā "Baltija", kura literāro nodaļu vada Eduards Vulfs, publicēts Unsetes romāns "Ziemeļu bruņinieki"² (oriģinālā "Fortellingene om Viga-Ljot og Vigdis" (1909) jeb "Stāsts par Vīga-Ljotu un Vigdisi"). "Baltija" iznāk tikai 1916.–1917. gadā, un sakarā ar laikraksta slēgšanu no romāna 48 nodaļām paguva publicēt 37.

Unsetes pirmā latviski tulkotā grāmata nāk klajā tikai 1924. gadā. Tas ir jau iepriekš turpinājumos nepilnīgi publicētais romāns "Stāsts par Vīga-Ljotu un Vigdisi". Romāns tiek publicēts ar latviešu lasītājam daiļrunīgāku nosaukumu – "Vikingi" izdevniecībā "Laiks" Zeltas Kroderes tulkojumā.

Vikingu jūras braucieni un dēkas ir tikai fons, uz kura šajā romānā parādīta dziļa un noturīga milestība un cauri visam mūžam saglabāta naida traģēdija, kas ar tādu spēku un tik asā veidā varēja gūt izpausmi tālā pagātnē, kad valdīja asinsatriebība. Neraugoties uz atainoto notikumu drūmo un traģisko saturu, šajā darbā valdzina spēcīgie raksturi, jūtu dziļums un noturība.

¹ Autores vārdam un uzvārdam (norv. *Sigrud Unset*) latviešu valodā ir bijušas arī citas rakstības tradīcijas. Šajā publikācijā tajās vietās, kur būs citēti citu autoru izteikumi par rakstnieci, viņas uzvārda rakstība tiks ieturēta vienotā stilā.

² Jau sākotnēji, tulkojot Unsetes darbus latviski, romānu nosaukumi tulkojumu izdevumos tiek "korigēti" – pielāgoti latviešu kultūrapziņas uztverei, lai uzreiz izraisītu latviešu lasītāja pieredzē kādu noteiktu kultūrtēlu vai asociāciju, piemēram: "Gimnadēnija" – "Baltā orhideja"; "Stāsts par Vīga-Ljotu un Vigdisi" – "Ziemeļu bruņinieki", arī "Vikingi".

1926. un 1927. gadā periodikā publicēts ievērojamākā Sigrijas Unsetes darba "Kristine Lavransa meita" (*Kristin Lavransdatter*, 1920–1922) tulkojums.³ Sākot šī darba publicēšanu latviešu presē, to lasītājiem piedāvāja kā ar Nobela prēmiju godalgotu romānu,⁴ kaut gan Nobela prēmiju par šo darbu rakstniecei piešķīra tikai 1928. gadā.

Izdevniecība "Grāmatu Draugs" 1930. un 1931. gadā laida klajā šo darbu piecās grāmatās Zentas Mauriņas tulkojumā no vācu valodas. Romānu trilōģijā "Kristine Lavransa meita" uz 14. gadsimta notikumu fona ar episku vērienu atspoguļoti Kristīnes iekšējie un ārējie pārdzīvojumi un dvēseles noskaņojums galvenajos mūža posmos: jaunība ar gaišu prieku un kaislīgu mīlestību ("Vaiņags"), mūža pilnbrieds ar sadzīviskām ikdienas rūpēm un raizēm par bērniem un tuviniekiem ("Sieva") un mūža nogale – vientulība un nāve ("Krusts").

Arī Sigrijas Unsetes romāns "Gimnadenija" (*Gymnadenia*, 1929) 1930. gadā tiek publicēts laikrakstā "Brīvā Zeme" un izdots atsevišķā grāmatā. Līdzās sava laika cilvēku savstarpējo attiecību tēlojumam rakstniece šajā romānā akcentē indivīda attiecības ar reliģiju un tās nozīmi dvēseles mierināšanā.

30. gados izdevniecība "Grāmatu Draugs"⁵ publicē virkni Sigrijas Unsetes darbu latviskojumu: 1933. gadā izdots trīsdaļīgais romāns "Ulavs Auduna dēls" (*Olav Audunssøn i Hestviken*, 1925) Zentas Mauriņas tulkojumā. Tajā attēlotie notikumi risinās uz drūma un traģiska fona, galveno varoņu dzīve ir posta un nemiera pilna. Spēcīgas jūtas, kaislības un nemiers, labā un ļaunā cīņas radītās pretrunas dzen šos cilvēkus postā, liek pārvarēt sāpes un zaudējumus, pakļauties liktenim.

1935. gads ir zīmīgs S. Unsetes daiļrades recepcijā ar jauniem tulkojumiem, kas nāk tieši no oriģinālvalodas. Tie ir Elijas Klienes tulkojumi: "Ida Elizabete" (*Ida Elisabeth*, 1932), "Pavasaris" (*Våren*, 1914) un latviešu lasītājam jau pazīstamais "Gimnadenija" ar nosaukumu "Baltās orhidejas". Šajos darbos ir vairāk sentimentālu noskaņu un vienmuļāka vēstījuma gaita, tomēr

³ Laikrakstā "Brīvā Zeme" ar pārtraukumiem no 1926. gada 18. janvāra līdz 1927. gada 22. novembrim. Tulkotājs nav uzrādīts.

⁴ "Kristīne Lavransa meita. Norvēģu rakstnieces Zigrīdas Unset ar Nobela prēmiju godalgotā romāns."

⁵ Tikai trīs līdz 1930. gadam izdotās grāmatas laidušas klajā citas izdevniecības: "Laiks", "Zemnieku Domas", "Mana Grāmata".

raksturīgākie vilcieni ir palikuši nemainīgi. E. Kliene, kas tulkojot bija cieši saaugusi ar rakstnieces darbu māksliniecisko pasauli, raksta: "Viņas viduslaiku cilvēki šķiet mums tuvāki, patiesāki nekā modernie. Liekas, it kā lielā laika distance būtu viņas radītos tēlus mākslinieciski kristalizējusi, kamēr viņas mūsdienas tēlos it kā par daudz subjektīvas ieskaņas, kas laupa tiem mākslas skaidrību. Arī viņas jaunā romāna tēli tvirti seklāki, ne tik pilnasinīgi, ir lappuses pilnas nenozīmīgiem sīkumiem, kas lieki stiepj romāna darbības norisi." [2]

1936.–1937. g. ir visnozīmīgākais laikposms Unsetes latviskā portretējuma izveidē, jo izdevniecībā "Grāmatu Draugs" tiek izdoti viņas kopoti raksti 16 sējumos. Tik apjomīgs kopotu rakstu izdevums Latvijā nav bijis nevienam citam norvēģu rakstniekam.⁶ Pirmajos trijos sējumos iekļauta latviešu lasītājam jau pazīstamā triloģija "Kristīne Lavransa meita" Zentas Mauriņas tulkojumā. Šajā izdevumā lasītāji pirmoreiz iepazīst Lizetes Skalbes no oriģināla tulkotos romānus "Marta Kulī kundze" (*Fru Marta Oulie*, 1907), "Laimīgais vecums" (*Den lykkelige alder*, 1908), "Degošais krūms" (*Den brennende busk*, 1930), "Uzticīgā sieva" (*Den trofaste hustru*, 1936), plašo romānu ciklu "Ūlavs Auduna dēls un viņa bērni" (*Olav Audunssøn og hans barn*, 1927), kā arī Elijas Klienes tulkoto romānu "Jennija" (*Jenny*, 1911) un rakstnieces bērniības atmiņu grāmatu "Vienpadsmit gadi" (*Elleve år*, 1934). Kopotu rakstu izdevumā uzņemti arī vairāki Sigrijas Unsetes stāsti, no kuriem tikai daži bija latviešu lasītājiem pazīstami. Sākumā kopotu rakstu sējumi nāca klajā 3000 eksemplāru lielā metienā, bet vēlāk metienu pakāpeniski palielināja līdz 4000 eksemplāriem.

Vairākas Sigrijas Unsetes grāmatas latviešu valodā tika izdotas arī pēc kopotu rakstu publicēšanas,⁷ bet īstenībā tās visas bija atsevišķu kopotu rakstu sējumu papildmetieni, un izdevniecība laida tos klajā nelielās tirāžās (ne vairāk kā tūkstoš eksemplāru) atbilstoši lasītāju pieprasījumam.

Pavisam līdz 30. gadu beigām Latvijā izdotas 39 Sigrijas Unsetes grāmatas (kopotu rakstu sējumus ieskaitot). Tātad 1937. gadā latviešu lasītāji bija saņēmuši gandrīz visus līdz tam sarakstītos Sigrijas Unsetes darbus, bet pēc tam ilgus gadus rakstnieces vārds latviešu valodā izdotās norvēģu daiļliteratūras grāmatu klāstā neparādījās.

⁶ Salīdzinājumam: Knutam Hamsunam 1935.–1940. g. iznāk kopoti raksti 15 sējumos.

⁷ "Jennija" (1936), "Degošais krūms" (1937), "Ūlavs Auduna dēls un viņa bērni" (1937), "Uzticīgā sieva" (1937).

Augstākā virsotne Sigrijas Unsetes daiļradē ir triloģija "Kristīne Lavransa meita",⁸ kas, pārtulkota daudzās pasaules valodās, sagādāja rakstniecei pasaules slavu un par kuru viņa 1928. gadā saņēma Nobela prēmiju (trešo pēc skaita norvēģu literatūrā pēc Bjernstjernes Bjernsona un Knuta Hamsuna). Triloģija izraisīja vislielāko atsaucību arī latviešu lasītāju vidū un spēcīgi iespaidoja latviešu literatūru, tādēļ tās romānus izmantoju par platformu, lai raksturotu spilgtākās Unsetes mākslinieciskās pasaules īpatnības un iezīmētu to tipoloģisko un tiešo saistību ar latviešu literatūru.

Iekonturējot Unsetes daiļradi Rietumeiropas literatūras kopskatā, jāatzīmē, ka 20. gs. pirmajā pusē ir grūti runāt tikai par "tīrajiem" literatūras virzieniem. Vēl sarežģītāks uzdevums ir traktēt kādu autoru kā viena literārā virziena pārstāvi. Sigrijas Unsetes daiļradē ļoti cieši savijas romantiskais un pozitīvais pasaules redzējums.

"Kristīnes triloģijā" pozitīvisma segmentu veido triloģijas pamatteksts – viņas nemitīgās rūpes par māju, dzimtas uzturēšana un sargāšana, kā arī kristietiskās determinantes akcentēšana. Triloģijas centrā ir Kristīnes attiecības ar apkārtnējiem cilvēkiem, sava laikā ētiskās problēmas, mitoloģijas un kristietības krustpunkti. Tās noslēgumā viņa dodas prom no mājas, lai pavērtu ceļu jaunajai paaudzei – dēlam Geutem un viņa sievai Jufrīdai. Kristīnes neatkarīgais raksturs nepakļaujas jauno saimnieku prasībām. Tas nav konflikts. Unsetes skatījumā notiekošais drīzāk ir tverams kā likumsakarīga paaudžu maiņa, kuru Kristīne sagaida nevis kā pasīva vērotāja, bet gan kā aktīva noteicēja pār savu likteni, ar kuru viņa mērojas spēkiem visu mūžu.

Noslēgusi pozitīvajās vērtībās sakņoto dzīves posmu, Kristīne negaidīti uzsāk vēl vienu, uz savu iekšējo pasauli vērstu cēlienu, padarot to neparasti saturīgu un intensīvu. Viņas atteikšanās mūža nogali pavadīt savā dzimtajā mājās telpā iederas romantiskajā tradīcijā. Kristīnes svēceļojums, dzīve klosterī un

⁸ Šis darbs 1969. gadā izdots izdevniecībā "Liesma" trijos sējumos Ievas Celmiņas tulkojumā no norvēģu valodas 65 000 eksemplāru lielā metienā. Pirmo reizi latviešu lasītāji saņēma šo darbu nesaisināti tulkotu no norvēģu valodas. Tik lielā metienā latviešu valodā līdz tam nebija izdota neviena norvēģu rakstnieka grāmata.

Tulkotāja Ieva Celmiņa vairāku gadu ilgā un rūpīgā darba rezultātā ir panākusi romāna latviskā tulkojuma maksimālu tuvību oriģinālam, saglabājot īpatnējo, bagāto un krāšņo Sigrijas Unsetes valodu pat komplicētajos dabas un cilvēku iekšējā pārdzīvojuma tēlojumos.

humāno principu īstenošana ir plašāka par kristietiskās izpratnes traktējumu (proti, viņa to dara nevis pienākuma pēc pret baznīcu, Dievu, bet iekšējas nepieciešamības vadīta). Tādējādi Kristīnes svētceļojums iekļaujas romantiskās tradīcijas kontekstā kā romantiķu proponētais dvēseles pieredzes bagātināšanas, pilnveidošanās ceļš.

Neraugoties uz blīvo kristietiskā teksta un no tā izrietošās vēsturiskās laika izpratnes klātbūtni romāna noslēgumā, tā izskaņa ir uztverama kā vēsturiskā un mitoloģiskā laika apjautas sintēze. Kristīne ir aizgājusi. Vēstījuma optiskais skatpunkts no baznīcas torņiem vēršas atpakaļ uz zemi – uz soliņiem, kurus priesteris Eilivs un Ulfs sper pa jauno sniegu, kas uzsnidzis laikā, kad Kristīne cīnījās ar nāvi, bet drīz vien nokūsis, rosinot vilkt paralēles ar cilvēka mūža isumu liela-ajos laika ritos.

Vēsturiskā laika īpaša atveide ir spilgta S. Unsetes daiļrades pazīme. Viņa bieži pievēršas vikingu laikiem vai arī tie tiek tēloti kā nesena pagātne. Tādēļ viens no aspektiem, ar kuru S. Unsete saista latviešu lasītāju, ir norvēģu un ziemeļnieku heroiskā pagātne, varoņlaikmets kultūras izpratnē, kas latviešu kultūrā iezīmēts daudz nenoteiktāk, proti, **latviešu kultūra meklē Unsetes darbos tos modeļus, kodus, kam nav analogu savā kultūrā, meklē citādo un atšķirīgo, ko vēlētos reducēt attiecībā uz sevi.** Paraugoties vēsturiskā griezumā uz S. Unsetes Kristīnes triloģijā atspoguļotā perioda norvēģu sabiedrību, var saskatīt spēcīgu nacionālās kopības apziņu, kas attiecīgā laika periodā nepastāvēja Latvijā. Kaut arī viduslaikos baznīca daudz spēcīgāk nekā monarhija ietekmēja atsevišķa individa dzīvi, tomēr Norvēģijā “monarhija joprojām veica svarīgākas funkcijas nekā baznīca ar tās “internacionālo” orientāciju. Un tomēr vienīgi ar garīdzniecības atbalstu izveidojās specifiska norvēģu politiskā ideoloģija, kurā “mūžīgais Norvēģijas karalis” Ūlavs Svētais veica mītiska likumdevēja funkcijas [...]. Savukārt Norvēģijas monarhijas politika, kas tika īstenota, konfliktējot ar ārvalstīm, bija laba augsne, lai stimulētu norvēģu pašapliecināšanos, par ko ir atrodamas ziņas karaliskajās sāgās.” [7, 103]

Kristīnes triloģijā atainotie notikumi risinās 14. gadsimtā, tomēr te nedominē vēsturiskais laiks. Lielākoties tas ir fons, uz kura risinās galveno varoņu dzīve. Triloģijai ir konkrēts sākumpunkts: “Dalot 1306. gadā Sunbūmāju saimnieka – jaunākā Īvara Jeslinga – mantojumu, viņa zemes īpašumi Silā⁹ tika meitai Rangfrīdai un viņas vīram Lavransam Bjergulfa dēlam” [6, 6], proti, Kristīnes

⁹ Apvīdus Dienvidnorvēģijā.

vecākiem. Vēsturiskais laiks triloģijā ieskanas vai nu tieši nosaukts, vai aktualizēts ar kādu vēsturisko notikumu un personāliju pieminēšanu, piemēram, ar vēsturiskā laika konkretizēšanu sākas arī 2. daļa: "Rangfrīda Īvara meita pēc vīra nāves vairs nenodzīvoja ne divus gadus – viņa nomira 1332. gadā agrā ziemā" [5, 5], un tam ir pakārtots pārskats par tā laika notikumiem un personāžiem. Triloģijas noslēgumā vēsturisko laiku ieskicē mēra gadi, bet Kristīnes kontekstā laiks sāk ritēt, subjektīvi projicēts caur viņas sapņu, vīziju un atmiņu prizmu. Viņa no pozitīvās lietu kārtības ir pārcēlusies subjektīvi tvertā lietu kārtībā.

Interese par S. Unsetes daiļradi Latvijā ir skaidrojama arī ar viņas tuvību tā laika latviešu autoru problemātikai. S. Unsetes darbu popularitātes maksimumpunkts ir 20. gadsimta 20.–30. gadi. Viņas darbi ir saprotami latviešu lasītājam, jo Latvijā tie rod sagatavotu augsni – iederas tolaik latviešu literatūrā daudz producētā latviešu pozitīvisma un romantisma kontekstā.

Līdzās citādībai **latviešu rakstnieki saskata Unsetes darbos arī savu spoguļattēlu**; tā ir sasaukšanās gan tekstuālā ziņā, gan plašāk uzlūkojama dvēseļu radniecības meklēšana. Viena no tēmām, kas šajā laikā Unsetes daiļradē varēja saistīt latviešu rakstniekus un lasītājus, ir likteņa un fatālisma tēma. Norvēģu rakstnieces darbos tā ir daudzu (ja ne visu) konfliktu līdzradītāja. Kristīnes triloģijā viņa raksta: "...Dažam labam tiek tas, kas nolemts otram, bet nevienam netiek otra liktenis..." [Turpat, 223].

Vilšanās un sāpju pārpilna ir Kristīnes un Erlena kopdzīve. Pārpratumu un pārinodarījumu pamatā ir nespēja saprast un piedot. Kristīne ir lepna, viņa grib apbrīnot Erlendu, noliekt galvu viņa priekšā, bet vienlaikus viņai sāp daudzie pārinodarījumi. Visu mūžu viņai jācīnās ar vīra vieglprātības, pārgalvības, augstprātības un avantūrisma sekām. Tā ir divu lepnu raksturu un neatkarīgu personību sadursme. "Kopš tās dienas, kad viņa Erlenu jaunībā bija satikusi, visa viņas dzīve bija izvērtusies it kā par strauju upi, kas brāžas pa krācēm un akmeņiem. [...] Mazas, tumšas, draudīgas vērpētes upes vidū norādīja, kur zem gludā ūdens līmeņa tek straume, strauja, trakulīga un bīstama. Tagad viņa zināja, ka tāda bīstama, trakulīga straume zem viņas plūstošās dzīves pēdējos gados ir bijusi viņas mīlestība uz Erlenu. Tagad tā viņu rāva līdzī – viņa nezināja, uz kuriem." [Turpat, 60]

Kristīne izvēlējusies saistīt dzīvi ar vieglprātīgo Erlenu, pretojoties sava laika kanoniem un ģimenes vēlmēm. Tomēr šīs attiecības nedara viņu laimīgu – tās drīzāk līdzinās nemitīgai cīņai, ko atspoguļo triloģijas 2. un 3. daļa. Erlena

iesaistīšanās sazvērēstībā pret karali, kautiņš ar novadniekiem sagādā Kristīnei virkni rūpestu. Šādos brīžos viņai jādomā par vīra glābšanu, dēliem, savas dzimtas goda nosargāšanu. Tas izraisa Kristīnē pārdomas, ka šie daudzie pārbaudījumi viņai uzlikti tādēļ, ka, stājoties laulībā, viņa rīkojusies pret Dieva un vecāku gribu (tēva lēmums patriarhālajā kanonā laicīgajā dzīvē līdzinās Dieva spriedumam). Unsete vēsturiskā griezumā rekonstruē viduslaiku Norvēģijas likumdošanu. Līdz mūsdienām ir nonākušas juridiskās liecības, ka laulība tolaik bija vienošanās starp dzimtām. Arī baznīca zināmā mērā atzina laulību kā šādu vienošanos, kaut gan pēc tās nostājas laulība pirmām kārtām ir divu cilvēku savstarpēja vienošanās [7, 75]. Šādā kontekstā Unsetei ir svarīgi attēlot sievietes un vīrieša sociālo normu un jūtu konfliktu.

“– Vai es jebkad būtu varējusi iedomāties, ka tikšu kārdināta aizliegt savu kungu, kad viņš ir briesmās! Bet man šķiet, ka tas varētu notikt ne Kristus vārdā, bet gan velna pēc... [Uz to priesteris Gunulfs, Erlena brālis, atbild]

– Tā es nedomāju, es domāju... Lai Dievs tev dod spēku, Kristīn, ka tu mīļu prātu spēj panest sava vīra kļūdas...

– Tu redzi, ka es to daru, – tikpat klusi atbildēja Kristīne.” [5, 70]

Unsete attieksmē pret saviem varoņiem iedzīvina daudzus priekšstatus par cilvēka rīcību un tās sekām. Erlens kā Kristīnes kārdinātājs un posta avots mirst bez grēksūdzes un svētmielasta. Tas ir sods par pāridarījumiem Kristīnei un bērniem. Tomēr no Kristīnes un bērnu pozīcijām viņš uzlūkots ambivalenti. Kristīne glabā piemiņu par vīru un nereti piesauc viņu par paraugu bērniem. Kristīnes attieksme pret Erlenu ir laicīga – jūtās, mīlestībā sakņota. Tā nesakrīt ar citu personāžu izteikumiem. Viedokļi par Erlenu saduras, izpaužoties kā laicīgā un garīgā skatpunkta konfrontācija.

Kristīne spēj dzīvot tikai mīlot, uzpurējoties citu labā, bet pāri visam ir viņas nesavtīgā mātes mīlestība. Tā turpinās arī tad, kad viņas septiņi dēli ir pieauguši. Dzīves nogalē Kristīne apliecina sevi, vērsoties pret tumsonību un savtību, – viņa uzsāk cīņu pret mānticīgu cilvēku pūli, kas vēlas ziedot nevainīgu puisēnu, lai glābtos no mēra. Viri bija notvēruši kādu mazu puiku, krastmalas Steinunnas dēlu Tūri, kuru tie “rīkojās nakti ziedot mēra nedievei Hēlei.¹⁰ [...] PAGRŪDUSI SĀŅUS DAŽAS TUMŠAS VĪRIEŠU MUGURAS, PAKLUPUSI DAŽĀS IZRAKTU SMILŠU KAUDZĒS, VIŅA SASNIEDZA VAJĒJĀ KAPA MALU. TĀ NOMETĀS UZ CEĻIEM, PALIECĀS UN IZCĒLA PUISĒNU, KAS STĀVĒJA BEDRĒ UN VĒL ŠŅUKSTĒJA..” [Turpat, 511]

¹⁰ Nāves dieviete skandināvu mitoloģijā.

Paliekot mēra pārņemtajā pilsētā un klosterī, glābjot slimniekus un cietējus, arī Kristīne saslīkst ar mēri. Dziļi humāna ir viņas dzīves beigu posma būtība, kad lepnā un pašapzinīgā personība, darbojoties citu labā, spēj pārvarēt bailes no mokpilnas nāves. Tā nav vienkārša grēku izpirkšana vai upuris, bet savas gribas un spēka apliecinājums.

Kristīnei visu dzīvi ir jāmaksā par jaunības uzdrošināšanos piepildīt savus sapņus, nerēķinoties ar dzimtas vēlmēm un kristietisko morāli. Viņa nemītīgi sajūt, ka starp viņu un Dievu ir tikai viņiem abiem vien zināms līgums, kura galvenie noteikumi ir tikums, gods, pazemība, un šo līgumu viņa ir lauzusi.

Kristīnes mūža izskaņā pēdējā rīcība ir laulības gredzena atdošana, lai noturētu aizlūgumu par mirušo Steinunnu. Gredzens ir vienīgais laicīgās dzīves atribūts, kas Kristīnei kā mūķenei pieder. Kad gredzena vairs nav, paliek nospiedumi, kas izveidojušies zem tā – jaunavas Marijas simbols "M". "Un pēdējā skaidrā doma, kas veidojas viņas smadzenēs, bija tā, ka viņai jāmirst, iekām laiks šo iezīmi būs izdzēsis, un viņa par to priecājas." [Turpat, 523]

Kristīne apzinās, ka visu dzīvi ir jutusi Dieva klātbūtni un varu pār sevi, un nu ir panākusi izlīgumu: "...tomēr Dievs bija paturējis viņu savā kalpībā, un zem spožā zelta gredzena paslepen bija iezīmēta zīme, ka viņa ir viņa kalpone, ka viņa pieder tam kungam un karalim, kas tagad nāks, priestera svaidītājās rokās nests, lai viņai piešķirtu brīvību un pestīšanu." [Turpat]

S. Unsetes daiļradē visvairāk līdzību ar 20.–30. gadu latviešu literatūru var uzrādīt **sievietes tēla traktējuma ziņā**. Vispirmām kārtām te minami Kristīnes un Ingridas tēli Kristīnes un Ūlava Euduna dēla triloģijā. S. Unseti visvairāk savijņojušas morāles problēmas un sievietes stāvoklis sabiedrībā un ģimenē. Daudzveidīgie sieviešu tēli apliecina rakstnieces prasmi pārliedzinoši atklāt sievietes psiholoģiju. Piemēram, Kristīnes mātes Rangfrīdas vērtējums par meitas spēcīgo raksturu: "Viņai nav citas domas, vienīgi tā, ka viņa šo vīrieti mīl, – to es redzu. Viņa varētu mums kādu dienu parādīt, ka tas viņai ir dārgāks par godu – vai dzīvību!" [6, 135] Kristīne ir ziemeļnieku vitalitātē sakņots sievietes tēls. Viņa ir stipra un nepakļāvīga, tomēr viņas ilgas ievirzīt notikumu attīstību pēc sava prāta ierobežo sabiedrības stereotipi, jaunprātība un bezatbildība.

Līdzīgi arī Jennija, paliekot godīga un skaidra, nespēj nedz apliecināt savu talantu mākslā, nedz iegūt dzīvīgu mīlestību un laimi, nedz atrast dzīvē atbalstu un patvērumu. Unsetes tēlotās sievietes ne tikai mīl, cieš, pārdzīvo, bet arī cīnās par tiesībām to darīt, nonākot konfliktā ar pastāvošo sabiedrības morāli, aiz-

spriedumiem un tradīcijām, cīnās par personības neierobežotu un vispusīgu attīstību.

Vēl viens Unsetes daiļrades aspekts, kas saista lasītājus, ir konsekvence **sievietes un vīrieša iekšējo pasaules tēlojumā**. Rakstniece pamatīgi iedziļinās sievietes iekšējā pasaulē, vienlaikus paturot uzmanības centrā arī vīrieša pasaules skatījumu, uzrādot tā stiprumu un trauslumu, piemēram, Simons skaidro sievai savu dziļo un sirsnīgo pieķeršanos Kristīnei:

“Tā nav mana vaina, Ramborga, ka vīrieša sirds tāda radīta: tas, ko tajā ieraksta, kamēr tā ir jauna un spīrgta, iespīežas dziļāk nekā visas citas zīmes, kas iegrebtas vēlāk.” [5, 236]

Kristīnes triloģijā spēcīgi tēloti Kristīnes tēva pārdzīvojumi meitas kāzu naktī un iedziļināšanās savās izjūtās. Unsete sniedz psiholoģisku skatījumu uz cilvēku, kas dzīvo laulībā ar dzimtas, bet ne paša izvēlētu līgavu. Kaut arī pienākums mudina samierināties ar likteni, nerealizētās mīlestības jūtas pavada viņu kā trauma visu dzīvi: “Viņš bija bijis labs vīrs – tā viņam šķita. Viņš Rangfrīdai bija parādījis godu, cik vien iespējams.. Un viņi taču bija arī piedzīvojuši sešus bērnus. Tikai vienu Lavranss bija vēlējis – dzīvot ar Rangfrīdu kopā, neļaujot viņai pieskarties tam viņa sirdī, ko viņš pats negribēja atklāt.” [6, 186]

Kristīnes vecākiem ir katram savs neīstenots mīlestības stāsts, kas pēc daudziem kopdzīves gadiem izlaužas uz āru un tiek izteikts tikai Kristīnes kāzu naktī, jo sabalsojas ar viņu meitas mīlestības pārbaudījumiem. Kristīnes vecāki dzīvojuši savstarpējas cieņas gaisotnē, viens otram noklusējot nerealizēto pagātnes sapņu un kaislību atstātos pārdzīvojumus. Kristīne savukārt droši cīnās ar visiem aizspriedumiem, lai varētu dzīvot ar vīrieti, kuru mīl. Vecāki respektē meitas uzdrošināšanos cīnīties par savām jūtām, kaut arī šī cīņa disonē ar tā laika priekšstatiem par dzimtas iespaidu uz individu.

Neraugoties uz S. Unsetes darbu tuvību daudzu latviešu rakstnieku sirdīm, tiem nebija tik liela rezonanse atsauksmju, recenziju un kritiku ziņā kā K. Hamsunam un H. Ibsenam, kas latviešu kultūrā kļuva par ikoniskām personībām. Varbūt viens no iemesliem ir darbu organiskā, pašsaprotamā iekļaušanās latviskā pasaules uztverē, kurai nebija vajadzīgi nekādi komentāri.

Lielu devumu S. Unsetes latviskā portretējuma izveidē sniegusi Zenta Mauriņa. Norvēģu rakstnieces personībai un daiļradei viņa pievērsusies esejā “Sigrīdas Undset pasaulē” (1933).¹¹ Zenta Mauriņa uzlūko S. Unsetes daiļradi

¹¹ Publicēta eseju krājumā “Pārdomas un ieceres” (Rīga : Valters un Rapa, 1936).

divu citu Latvijā iemīļotu norvēģu rakstnieku daiļrades kontekstā: “Sigrīdas Unsetes dzīslās tek tās pašas tautas asinis kā neviesmīlīgajā ideālistā Ibsenā, kā nevaldāmi lepnajā individuālistā Hamsunā.” [4, 133] Viņa sniedz virkni S. Unsetes biogrāfisko un sadzīves liecību un vienlaikus atzīmē, ka “ne tikai savās grāmatās, arī savā dzīvē Sigrīda Unsete apvieno spēku ar kaislīgo mātes sirdi” [turpat].

Z. Mauriņa attiecina S. Unsetes darbus uz reālismu: “Sigrīda Unsete savos tagadnes, tāpat kā savos pagātnes romānos ir objektīva realiste” [turpat, 134]; “Viņas reālisms stāv uz naturālisma robežas” [turpat, 135].

Z. Mauriņa precīzi norāda: lai gan S. Unsetes tēlu galerija ir plaša, nejausu tēlu viņas romānos nav. Mauriņa uzskata, ka “Kristīne Lavransa meita” un “Ulavs Auduna dēls” mākslinieciski ir daudz vērtīgāki par Unsetes tagadnes romāniem [turpat, 136].

Ne vien kritikā, bet arī latviešu rakstnieku mākslinieciskajā pasaulē tiešas S. Unsetes ietekmes ir saskatāmas daudz mazāk nekā Hamsuna vai Ibsena rosināti motīvi. Atšķirībā no tādiem kulturoloģiskiem nojēgumiem kā “latviešu Hamsuns”, “latviešu Ibsens” nojēgums “latviešu Unsete” tīrā veidā nepastāv. Ir grūti norādīt uz specifiskām, tieši no viņas daiļrades aizgūtām detaļām, kas būtu producētas latviešu literatūrā. Vienlaikus tik spilgts literārais fenomens kā Sigrīja Unsete nevarēja neatbalsoties latviešu rakstnieku darbos. Daiļrunīgs piemērs S. Unsetes rezonansei latviešu rakstnieku darbos ir triloģijas “Kristīne Lavransa meita” sastatījums ar Ilonas Leimanes (1905–1989) romānu “Mātes cilts” (1960).

Kopumā I. Leimanes un S. Unsetes daiļradē ir vairākas tuvas literārās detaļas, kas tomēr nebūtu uztveramas kā tieši aizguvumi, bet gan kā literārie impulsi, ko talantīga rakstniece saņem no savam garam radniecīgas dvēseles. Bet vislielākais pamats meklēt līdzības abu rakstnieču daiļradē ir I. Leimanes emigrācijā izdots romāns “Mātes cilts”. Vēl jo vairāk tādēļ, ka emigrantu apziņā bija iekapsulējušies daudzi Latvijas pirmās brīvvalsts laika iespaidi, arī latviski tulkoto cittautu autoru devums. Unsetes tulkojumu īpaši lielā rezonanse neilgi pirms Otrā pasaules kara sākuma neapšaubāmi atstāja atmiņas I. Leimanes kultūrapziņā, un, sakausējoties ar personiskiem emigrācijas pārdzīvojumiem, tās gūst daudzas izpausmes “Mātes cilti” atveidotās Gaigalas tēlā. Gaigala ir intraverta, viņa dzīvo savā sapņū un iedomu pasaulē, viņas dzīves skatījums atšķiras no citu romānu varoņu priekšstatiem par dzīvi un vērtībām. Kristīnei un Gaigalai ir vairākas rakstura līdzības. Pirmkārt, sociālā ziņā abas

sievietes uzdrošinās pretoties vispārpieņemtajai dzīves kārtībai. Otrkārt, viņām raksturīga mitoloģiskā un kristietiskā pasaules uzskata sintēze.

Kristīnes triloģijā un "Mātes ciltī" cieši savijas mitoloģiskie un reliģiskie motīvi. Unsetes atrašanās šo priekšstatu krustcelēs tradicionāli akcentē arī norvēģu literatūrzinātnieki: "Unsete, reprezentējot neomītismu mūsdienās, ir nevis kaut kas jauns, bet gan vēl viens apliecinājums jau iepriekš izteiktajām domām un ticībai," raksta Līva Blikšruda pētījumā "Sigrija Unsete: daba un norma" [1, 190]. Pētniece uzskata, ka Unsete rada kolektīvo cilvēku, kas izsaka kolektīvās izjūtas gan mitoloģiskā, gan reliģiskā ziņā.

Tomēr tekstuāli Unsetes dominante ir reliģija. Savukārt mitoloģiskie elementi – laumiņas, kalnu gari, burvestības – ir galējs līdzeklis dvēseles vai miesas ārstēšanai. Lai izārstētu smagi slimo māsasdēlu, Kristīne naktī iet uz kapsētu un no miruša citnovadnieka kapa izgriež velēnu, ko uzlikt uz slimnieka krūtīm. Viņā saduras pagāniskā rituāla (burvestības) izmantošana un kristietes mieles par to, tādēļ šī aina ir jo īpaši bausa un dramatiska: "Kā pretvelte mironim bija jāsaņem zelts vai sudrabs, kas bija mantots trīs paudzēs. Kristīne sev nomauca no pirksta zelta gredzentiņu ar rubīniem – savas tēvmātes derību gredzenu. ..Viņa iebāza gredzenu tik dziļi zemē, cik bija iespējams, un, ievīstījusi velēnu linautā, salika sūnas un lapas tai vietā, kur bija to ņēmusi." [5, 164]

Kristīnes pārdomās mūža nogalē, vērojot mazdēliņu Erlenu Geutes dēlu, Unsete atspoguļo cilvēka mūža rituma saistību gan ar universālajiem dabas ritmiem, gan ar kristietisko pasaules redzējumu: "Kristīnei pavisam jaunā veidā uzausa skaidrība, ka Dieva vārdu tulkotājiem ir taisnība. Miesas dzīve ir neglābjami ar nemieru aplaista. Pasaulē, kur cilvēki jaucas un rada jaunas ciltis, kur miesīga mīlestība dzen cilvēku pie cilvēka un cilvēks mīl savu miesu, tur uzrodas sirdssāpes un vilšanās – tikpat nenovēršami, kā rudenī uzrodas sarma. Kā dzīve, tā nāve nošķir visbeidzot draugus no draugiem – tikpat nenovēršami, kā ziema nošķir lapas no kokiem." [Turpat, 460]

"Mātes ciltī" ir pretēja situācija – visa romāna gaitā dominē Gaigalas mitoloģiskā pasaules uztvere, kur, piemēram, valda mitoloģiskie priekšstati, ka mēri var izbiedēt ar kailumu vai atvairīt ar dažādām burvestībām, bet nemierīgus bērnus var padarīt rāmus, pēc Gaigalas dzīvesziņas, "apcērpjot viņiem spārnus". Savukārt Dieva vārds tiek piesaukts tikai ārkārtēju, izšķirošu lēmumu pieņemšanas brīžos: "Tomēr isti droša Gaigala par sevi vēl nebija. Lai tiešām padarītu savu apņemšanos stiprāku, viņa piesauca Dievu un nominēja tam uz būdu vairs neiet." [3, 54]

Kristīnes un Gaigalas tēlus vieno arī likteņa motīvs. Kristīnes vēlmi būt noteicējai pār savu dzīvi iegrožo liktenis un kristietības ietekmes pārsvars "Tagad viņai bija palicis tikai viens: negausties un nesūdzēties, lai kas gadītos pie šā vīra sāniem. [...] Ir necienīgi žēloties par likteni, kuru mēs paši sev esam izraudzījuši... Svētais Ūlav, palīdzi man, lai es nebūtu sava tēva mīlestības necienīga!.." [5, 60] Adekvātā situācijā atrodas I. Leimanes Gaigala: "Viņai bija jāpadodas likteņa lēmumam tāpat kā zālei krusas negaisam." [3, 33] Liktenis abos gadījumos ir vecāku nolemtās laulības, pret kurām saņem abu rakstnieču varones.

Tomēr vislielākā līdzība starp Kristīni un Gaigalu ir viņu mātes misijas atspoļojumā. Z. Mauriņa par Unsetes atveidoto mātes tēlu raksta: "Visdažādākās mātes radījusi Unsete. Māti starp laulības un ārļaulības bērnu, māti – sava bērna nomaitātāju, māti, kas savu bērnu gaida priekā un nepacietībā, un māti, kas staigā ar bērnu zem sirds kā ar smagu, negribētu nastu. Mātes ideja atsevišķiem akordiem, gan skaudrākiem, gan maigākiem skan visās Sigridas Unsetes grāmatās, bet "Kristīnē Lavransa meitā" tā šalc kā zvani Lieldienu naktī." [4, 142]

Unsetes mātes tēlos ieskanas himniskums dzīvības devējai un sargātājai: "Mātei bija bagātas rokas, caur kurām plūda viss, kas viņiem bija vajadzīgs, māte zināja padomu gandrīz pret visiem ļaunumiem, māte bija kā uguns pavardā, viņa sevī nesa dzīvību, tāpat kā Hūsabijas tīrumi sevī nesa vasaras ražu; viņa izdvesa dzīvību un siltumu, tāpat kā govīs kūti un zirgi stallī." [5, 63] Šādi savu māti raksturo Nokve – Kristīnes vecākais dēls. Līdz patstāvīgo dzīves gaitu uzsākšanai māte ir bērnu pasaules centrs, jo tēvs ir pārāk aizņemts ar savām iedomām. Tādēļ gan Kristīne, gan Gaigala, kas viena audzina bērnus, sāpīgi pārdzīvo viņu došanos prom no mājām, lai uzsāktu patstāvīgas dzīves gaitu, tomēr viņas akceptē bērnu lēmumu un nepretojas tam.

Kristīnes un Gaigalas tēlus vieno vēl vairākas citas būtiskas iezīmes: vitalitāte, griba dzīvot un dot jaunu dzīvību. Savas dzīves piepildījumu viņas saskata savos bērnos. Kristīnei ir 7 dēli, Gaigalai – 12 bērnu. Unsete par Kristīni raksta: "Kristīnei mātes cēlumu piešķīra viņas 7 dēli. Vienmēr no jauna prieks par viņiem bija atdzīvinājis viņas sirdspukstus, vienmēr no jauna bažas par viņiem šo sirdi bija satricinājušas – tie bija viņas bērni [...]. Lai kur tie aizstaigātu plašajā pasaulē, lai kur tie ietu un aizmirstu savu māti – viņai likās, it kā dēlu dzīvei vajadzētu atbalsoties viņas dzīvē, it kā tiem vajadzētu būt vienotiem ar viņu tāpat kā tolaik, kad viņa vienīgā pasaulē zināja par savās miesās apslēpto jauno dzīvību, kas dzēra viņas asinis un balināja viņas vaigus... Kādā mērā ar katru bērnu bija kļuvusi bagātāka, spēcīgāka un drosmīgāka, to viņa saprata tikai šovakar." [Turpat, 58]

Ilona Leimane līdzīgi raksturo Gaigalas vitalitāti ("Viņa elpoja. Viņa bija dzīva. Viņa bija rada putniem gaisā, zvēriem mežā un asniem tīrumā. Dzīvība kā krācaina straume plosījās viņas dzīslās un dobjī dunēja viņas deniņos. Dzīvība kā uguns lija caur viņas sirdi un pārvērta to versmainā dzirksteļu mākonī") un mātes cēlumu ("Kuplajā bērnu barā viņa stāvēja kā koks ar smalkām dairām, kur pa gadiem redzami visi tā augumi.") [3, 36 un 113]

Dzīvības došanās Kristīne un Gaigala galveno savas dzīves satvaru. Kad abas sievietes noveco, viņas dodas prom no dzimtas mājām: Gaigala – uz jūras ciemu, Kristīne – svētceļojumā uz klosteri. Viņu vēsturiskais laiks ir dažāds. Kristīne mirst mēra laikā, līdz pēdējam saglabājot vitalitāti. Gaigala pārdzīvo mēri. Kad mūža nogalē Gaigala atgriežas dzimtajā vietā, viņas spītēšana mērim ir kļuvusi par leģendu, bet viņu pašu dēvē par Mēra veceni. Konceptuāli abos romānos var izcelt kontrastējumu "mēris – iznīcība" un "māte – dzīvība". Kristīne, upurējot sevi, ir pavērusi ceļu jaunai dzīvībai. Gaigala ir saglabājusi savu dzīvību mēra laikā, lai viņas daudzie pēcnācēji atjaunotu izmirušo novadu. Šādā skatījumā īpašu nozīmi iegūst kā trilōģijas, tā romāna fināls, kur mātes atmiņas, šķīroties no dzīves, saistās ar bērna tēlu kā dzīvības turpinājumu.

S. Unsete. "Kristīne Lavransa meita"	I. Leimane. "Mātes cilts"
<p>"Reiz viņa redzēja Mūnana sejiņu – viņas dēliņš viņā raudzījās pa durvju spraugu. Tad tas atrāva galvu atpakaļ, un māte gulēdama cieši vēroja, vai puisēns nepaskatīsies vēl vienreiz. ..Tad viss nogrima tumšsārtā miglā un dunoņā, kas sākumā baigi pieņēmās, bet pamazām atslāba, un sarkanā dunoņa metās rēnāka un gaišāka. Vispēdīgi tā lidzinājās smalkai rīta miglai, kurai vēl nav izlauziesies cauri saules gaisma, un tad iestājās pilnīgs klusums, un Kristīne zināja, ka tagad viņa mirst..." [5, 524]</p>	<p>"Klusie vēdijieni šūpo viņu un aijā, un uztiēpj maigu snaudienu. Bet snaust viņa nedrīkst... Viņas sirds miegam pretojas, cik spēdama. Kā gan lai viņa tagad aizmieg... viņa patlaban bērnam dod krūti. Papriekš jāpazīdina bērns... Bērns ir smags un ēdelīgs... Viņš spiežas tai virsū, ēd un ēd, un grib izēst to tukšu... Viņai sāk izsīkt spēki. Viņa grib redzēt negauso ēdēju... Jā, nu viņa to ierauga... tas nemaz nav bērns. Krāšņa varavīksne, atmetusies pret viņas krūtīm, sūc to kā upi augšā... debesis. Gaigala pilnā mierā aizver acis. Viņa, šorit celdamās, bija apvilksusi savu koši balto mūža kreklu." [3, 134]</p>

Līdzības saskatāmas arī Kristīnes un Gaigalas ārējā portretējumā un iekšējās pasaules izjūtu tēlojumā. "Lunkana un asinīga, brīnumaini izdarīdamās tā [Gaigala. – *Aut.*] stāvēja ārpus visām sieviešu kārtām un sugām." [3, 105] Tikpat sievišķīgs ir Kristīnes portretējums. Gaidot pēdējo bērnu, viņa pēti sevi spoguļi: "Seja bija balta, ar apaļām gaišsārtām rozēm uz vaigiem – kā krāsota glezna. Tik skaista no skata viņa nebija bijusi kopš jaunmeitas dienām.." [5, 343]

Unsete un Leimane raksta par to, ka bērni uztur mātē jaunības izjūtu, kas, bērniem izaugot, zūd: "Kristīnei šķita, ka nu viņa ir veca sieva. Viņa bija tādās domās, ka sieviete ir tikmēr jauna, kamēr tai ir mazi bērni, kas naktī guļ, viņas rokas apskauti, dienā rotaļādamies lēkā viņai apkārt un nakti un dienu prasa viņas aprūpi. Ja viņas mazulī māti ir aizauguši, tad viņa ir veca sieva." [Turpat, 399] Kristīnes sievišķajā sākotnējā sakņotajām pārdomām radniecīgas ir Gaigalas izjūtas: "Pamazām Kaktabulos blakus rūpēm un raizēm kaut kas vēl izbriest un savērpjas. Bērni kā putni sāk ievēcināt un cilāt spārnus. Vecajā ligzdā palikt negrib neviens. Visi grib skriet un uzsākt dzīvi uz savu roku." [3, 116]

Gaigalas bērnu aiziešana no mājas rada viņā vientulības, pamestības izjūtas un vēlmi atstāt vietu, kur agrāk viņa bijusi tik nozīmīga un neaizstājama saviem bērniem: "Viņa palika viena, liesa un sašļukusi. Bērni un darbs pa garajiem gadiem bija paņēmuši viņas diženumu." [Turpat, 118]

Arī tad, kad Kristīnei un Gaigalai ir iespēja atgūties no dzīves pārbaudījumiem, stājoties izdevīgās laulībās, viņas abas no tām atsakās, dziļi sirdī glabājot piemiņu par to vienīgo, kuru ir patiesi mīlējušas. Kristīne glabā Erlenda piemiņu un atsakās no vairāku krietnu saimnieku piedāvājuma apprecēties otrreiz, kas tolaik norvēģu sabiedrībā bija normāla parādība, lai nodrošinātu dzimtas saimniecisko saglabāšanos. Tāpat Gaigala atsakās no iespējas saglabāt mājas, apprecēties ar muižas nolikto tēvaini. Atsacīdamās no kompromisa laulībām, Gaigala zaudē mājas un ir spiesta aiziet no tām, izkaisījusi pa pasauli savu lielo bērnu saimi. Bet viņa aiziet ar godu [turpat, 117], aiziet un satiekas ar bērniem vairs tikai mūža nogalē, kad viņi visi ir kļuvuši par pagastā cienjamiem cilvēkiem. Līdzīgi arī Kristīnes bērni ir aizgājuši katrs savu ceļu pasaulē, un mūža nogalē viņa vēl tiekas ar tiem, kurus sen nav redzējusi, vai saņem ziņas un dziļi pārdzīvo viņu veiksmes un likstas.

"Mātes cilti" Gaigala nav dzīvojusi saskaņā ar kristietisko izpratni par ģimeni. Tomēr autore izrāda pietāti pret viņas saskaņu pašai ar sevi, sirds skaidrības saglabāšanu, metaforiski saistot Gaigalu, kas "iedūdojas kā sirma dūja svētrītā" [turpat, 119], ar kristietisko kontekstu.

S. Unsetes latviešu valodā tulkoto darbu hronoloģija nesakrīt ar to izdošanas secību Norvēģijā. Zināmā mērā tulkojumu izvēle atspoguļo attiecīgā laika latviešu kultūras dominantes, kultūras pieprasījumu un raksturo latviešu kultūrapziņu tulkojumu ienākšanas laikā. Pagātnes heroika un cīņa par savas dzimtas godu un varenību ir ne vien Latvijā visplašāko rezonansi ieguvušo S. Unsetes romānu centrālā tēma, bet arī 20.–30. gadu pozitīvi noskaņotās latviešu sociālās dzīves orientieris, kam plaša rezonanse saskatāma gan latviešu, gan latviski tulkoto cittautu autoru darbos. Šādā kontekstā S. Unsetes romāns (līdzīgi arī Trigves Gulbransena romāns “Un meži šalc”) organiski iekļaujas 20.–30. gadu latviešu kultūras vērtību sistēmā. Z. Mauriņa velk šādas paralēles: “Lasot par Kristīni, neviļus jādodomā par monumentālāko latviešu mātes tēlu: par Zāles sērojošo Māti Brāļu kapos... Zāle atturīgā skarbumā apvienojs mātišķīguumu ar jaunavīguumu, sāpes ar dziļu mieru, latvisko ar vispārcilvēcīgo. Vismāte ir Zāles veidotā māte, vismāte ir Sigrīdas Undset veidotais Kristīnes tēls.” [4, 145–146]

Jāpiebilst, ka S. Unsetes tēlu pasaule tik spēcīgi sasauca ar latviešu pasaules uztveri, ka rosina latviešu lasītājus un kultūras darbiniekus ik pa laikam to no jauna atsaukt atmiņā. Tomēr tas vairs nav tik aizraujošais rakstnieku dialogs tekstuālā līmenī, bet gan cieņu apliecinoša kultūrvēsturiska rezonanse. Visbiežāk tās izpausmes vērojamas apaļu gadskārtu reizēs, apliecinot, ka rakstnieces vārds Latvijā joprojām ir pazīstams, tuvs un cienījams. Tādēļ 1972. gada 20. maijā Latvijas televīzijas raidījumam “Laiku lokos”, kas bija veltīts Sigrijas Unsetes 90. dzimšanas dienas atcerei, bija sagatavoti arī romāna “Kristīne Lavransa meita” fragmentu dramatizējumi ar Astrīdu Kairīšu titullomā, bet sakarā ar Sigrijas Unsetes 100. dzimšanas dienu izdevniecība “Liesma” 1982. gadā 80 000 eksemplāru lielā metienā laida klajā romānu “Jennija” (*Jenny*, 1911) – 1936. gadā publicētā Elijas Klienes tulkojuma rediģētu versiju. Šis ir viens no rakstnieces pirmajiem romāniem, kurā attēlots jaunas gleznotājas traģiskais liktenis. Visjaunākais S. Unsetes romāna izdevums ir 2003. gadā iznākušais Kristīnes trioloģijas pirmais romāns “Vainags”,¹² kas aktualizē S. Unsetes 120. jubilejas atceri 2002. gadā.

¹² Unsete S. *Vainags*. Publicēta 2003. gadā izdevniecības “Zvaigzne ABC” Zelta sērijā. Sagatavota pēc 1969. gada izdevuma (Ievas Celmiņas tulkojums no norvēģu valodas).

Literatūra

1. Bliksrud, L. *Natur og normer hos Sigrid Undset*. Oslo : Aschehoug, 1988, 341 s.
2. Kliene, E. Sigrīdas Undsetes jaunais romāns "Ida Elizabete". *Dienas Lapa*. Nr. 79, 1934.
3. Leimane, I. *Mātes cilts*. Rīga : Krūklis, 1991, 135 lpp.
4. Mauriņa, Z. Sigrīdas Undset pasaule. Grām.: *Pārdomas un ieceres*. Rīga : Valters un Rapa, 1936, 219 lpp.
5. Unsete, S. *Kristīne Lavransa meita*. 2. un 3. daļa. Rīga : Krūklis, 1992, 528 lpp.
6. Unsete, S. *Kristīne Lavransa meita*. *Vainags*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2003, 191 lpp.
7. Даниельсен, Р., С. Дюрвик, Т. Гренли, К. Хелле, Э. Ховлан. *История Норвегии от викингов до наших дней*. Москва : Весь Мир, 2003, 515 с.

Maija Burima The Reception of Sigrid Undset in Latvia

Summary

Sigrid Undset (1882–1949) is one of the most famous Norwegian writers. She focused mainly on the historical themes in the context of relationships among human beings, especially in gender context. The problems of religion are very important in her creative works. Christianity is one of the dominating themes in her literary works; at the same time a lot of mythological motives are pointed out. S. Undset was awarded Nobel Prize in 1928.

Almost all Undset's literary works have been translated into the Latvian language. The first translation was published in 1909, but from 1936 till 1937 the collected works in 16 volumes were published in Latvia.

S. Undset influenced many Latvian authors, but not all of the influences are apparent, thus they are difficult to identify. The similarities between Undset and Latvian authors are mainly visible on spiritual level. Latvian writers and readers accepted S. Undset's literary works because they were looking in them for:

- 1) their own "mirror" reflection – the similarities with their own style and expression;
- 2) the differences – specific features of the North and Norwegian local colouring.

Well-known Latvian writer Zenta Mauriņa's essay "S. Undset's world" was dedicated to the Norwegian writer's personality and creative work. The most striking similarities observed by Z. Mauriņa were the modeling of female images in S. Undset's and Latvian writers' literary works.

This article shows similarities between Undset's most popular literary work – trilogy "Kristin Lauransdatter" and Latvian author Ilona Leimane's novel "Mātes cilts" ("Mother's Tribe"). Similarities can be observed on the level of themes (themes of love, hatred, destiny, etc.) on the level of literary characters (mother, parents, etc.) and literary images and details (a ring, a cross, etc.).